

Istraživanje uzroka sukoba kao preduvjet smislene razvojne suradnje na Bliskom istoku

Natali Lulić Grozdanoski

Pored razumijevanja pokretača razvoja važno je razumijevanje njegovih glavnih kočničara, a to su prije svega nasilje i sukob. Razvojna suradnja može biti jedan od važnih mehanizama suzbijanja sukoba i nasilja na njihovom izvoru, uz pretpostavku da su njihovi uzroci kvalitetno analizirani i prepoznati

Pored razumijevanja pokretača razvoja važno je razumijevanje njegovih glavnih kočničara, a to su prije svega nasilje i sukob. Razvojna suradnja može biti jedan od važnih mehanizama suzbijanja sukoba i nasilja na njihovom izvoru, uz pretpostavku da su njihovi uzroci kvalitetno analizirani i prepoznati. Ovo je bio jedan od glavnih zaključaka mogega stručnog rada pod nazivom "Razvojna suradnja na Bliskom istoku: preduvjeti, izazovi i mogućnosti za izgradnju razvojnog partnerstva", objavljenom u *Političkim analizama* u 2015. godini, pa ću, slijedom toga, u ovom radu nastaviti s produbljenom analizom korijenskih uzročnika sukoba kao glavnim preduvjetom uspostave smislene i održive razvojne suradnje (Lulić Grozdanoski, 2016).

Zapadocentričan pristup

U spomenutom radu obrazložila sam kako nas zapadocentričan pristup, koji zapadne vrijednosti i svjetonazor utemeljene na judeokršćanskoj tradiciji, humanizmu, sekularizmu i racionalizmu, projicira na bliskoistočni kontekst, dovodi u zabludu. "Ovakav pristup pokazao se naivnim i lakovjernim te je uglavnom umjesto suzbijanja sukoba dovodio do njegovog pojačavanja i širenja" (Lulić Grozdanoski, 2016: 38-39). Dosadašnja iskustva prikupljena na Bliskome istoku ukazuju kako je samo ako postoji snažna želja za razumijevanjem, što podrazumijeva istraživanje povijesnog, religijskog i kulturnog konteksta, sustava vrijednosti i svjetonazor partnerskih zemalja, moguće stvoriti pretpostavke da nas zemlje u razvoju prihvate kao vjerodostojne partnere. Boljim razumijevanjem općeg i

Natali Lulić Grozdanoski, politologinja, načelnica Sektora za globalne razvojne politike, razvojnu suradnju i humanitarnu pomoć u inozemstvu, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Svi stavovi izraženi u ovom tekstu osobni su i ne odražavaju stajalište institucije u kojoj autorica radi. E-pošta: natali.lulic-grozdanoski@mvep.hr

lokalnog konteksta, poput razumijevanja lokalnoga jezika i običaja, stvara se pozitivno ozračje za pokretanje promjena. Kao što pojašnjava Bernard Lewis, "Islamska povijest, za muslimane, ima važno religijsko i pravno značenje, budući da oslikava djelo

Zapadne zemlje uglavnom su se na Bliskom istoku usmjeravale na promicanje vlastitih vrijednosti, poput demokracije i ljudskih prava, bez razumijevanja općega konteksta i uvjeta razvoja zemalja partnerice, naivno očekujući kako će zemlje primateljice pomoći hitro pohrliti u prihvaćanju tih vrijednosti

Božje nakane za njegovu zajednicu – one koji prihvaćaju učenja islama i poštuju njegov zakon" (2002: xix). Uz bolje razumijevanje bliskoistočnih partnera, uključujući njihove vjerske stavove, stvara se pretpostavka za izgradnju povjerenja te partnerskih odnosa. Partnerski odnos pridonosi osiguravanju stabilnosti i sigurnosti koje su nužni preduvjeti za pokretanje razvojne suradnje. U suprotnom, nerijetko se čini više štete od koristi.

Zapadne zemlje uglavnom su se na Bliskom istoku usmjeravale na promicanje vlastitih vrijednosti, poput demokracije i ljudskih prava, bez razumijevanja općega konteksta i uvjeta razvoja zemalja partnerice, naivno očekujući kako će zemlje primateljice pomoći hitro pohrliti u prihvaćanju tih vrijednosti.

Materijalistička perspektiva

Dominantno materijalistički svjetonazor doveo je do pretjeranoga naglašavanja "materijalističke perspektive" razvojne suradnje, što davatelje ali i primatelje pomoći nerijetko dovodi u zabludu i pogrešno usmjerava. Ovu tvrdnju mogu potkrijepiti jednim od brojnih primjera pregovora Europske unije sa zemljama u razvoju, o temi financiranja razvoja i provedbe dogovorenog *Plana iz Adis Abebe* iz srpnja 2015, u kojemu su dogovorene uzajamne financijske i nefinancijske obveze. Iako su zemlje u razvoju preuzele obveze koje se tiču vladavine prava i ljudskih prava, u razgovorima koji su se vodili u okviru Ujedinjenih naroda, skupina G77¹ je pokazala nekonstruktivan i beskompromisan pristup. Usmjeravala je pregovore isključivo na pitanje ostvarivanja cilja od 0,7 posto izdvajanja od bruto nacionalnog dohotka za službenu razvojnu pomoć. Zemlje u razvoju neprekidno ističu kao svoj temeljni zahtjev još više novca koji dolazi iz proračuna razvijenih zemalja, odnosno od njihovih poreznih obveznika. Istovremeno, G77 ignorira i ne ispunjava svoj dio dogovora koji se tiče unaprjeđenja vladavine prava i ljudskih prava u svojim zemljama. Važno je imati na umu kako službena razvojna pomoć predstavlja najmanji financijski broj 29 - ožujak 2017.

udio među ostalim financijskim i nefinancijskim sredstvima za financiranje razvoja, zbog čega bi ona trebala prioritarno biti usmjerena na najsiromašnije skupine.² Nametanje isključivih i partikularnih interesa siromašnih zemalja narušava načelo partnerstva utemeljeno na načelu međusobne odgovornosti koje čini jedno od ključnih načela djelotvorne razvojne suradnje. Višegodišnja iskustva pregovora između razvijenih i slabije razvijenih zemalja pokazuju konceptualne probleme u shvaćanju davno usvojenih međunarodnih sporazuma i obveza.

Čini se kako rječnik koji Europska unija koristi u pregovorima sa zemljama u razvoju drugoj strani nije razumljiv ili ga možda odbija razumjeti, pa Europska unija ostaje neshvaćena ili pogrešno shvaćena. Razlog neshvaćenosti pronalazimo u različitim sustavima vrijednosti. Zemlje u razvoju u zapadnoj razvojnoj politici vide samo novac i neprestano traže još više novca, koji bez prihvaćanja temeljnih vrijednosti mira, demokracije, dobroga upravljanja i ljudskih prava te nužne promjene društvene svijesti postaje isključivo sredstvo perpetuiranja ovisnosti o pomoći. Stavljanjem naglaska isključivo na količinu novca, zapadne zemlje postaju sudionici u poticanju ovisničkog odnosa i *de facto* perpetuiraju neodrživi razvoj.

Status žrtve

Održavanje ovisničkoga odnosa dovedeno je do apsurdna na primjeru Zapadne obale i Pojasa Gaze. UN-ova Agencija za pomoć palestinskim izbjeglicama (UNRWA) definira palestinske izbjeglice kao "osobe čije je mjesto stanovanja bila Palestina u razdoblju od 1. lipnja 1946. do 15. svibnja 1948., a koje su izgubile dom i sredstva za život kao rezultat sukoba iz 1948." (Unrwa.org, 2017).

Muški potomci palestinskih izbjeglica, uključujući posvojenu djecu, također se mogu prijaviti kao izbjeglice. Kada je UNRWA započela aktivnosti 1950. godine, bilo je registrirano oko 750 000 izbjeglica. Nakon što je proteklo 68 godina od stvaranja

Zemlje u razvoju u zapadnoj razvojnoj politici vide samo novac i neprestano traže još više novca, koji bez prihvaćanja temeljnih vrijednosti mira, demokracije, dobroga upravljanja i ljudskih prava te nužne promjene društvene svijesti postaje isključivo sredstvo perpetuiranja ovisnosti o pomoći

Države Izrael, registrirano je oko pet milijuna izbjeglica koje koriste UNRWA-ine usluge: škole, domove zdravlja i distribucijske centre. Gotovo jedna trećina registriranih izbjeglica, njih 1,5 milijun, živi u 58 izbjegličkih kampova u Jordanu, Libanonu,

Siriji, Pojasu Gaze te Zapadnoj obali, uključujući istočni Jeruzalem. Važno je razumjeti zašto 70 godina nakon priznavanja izbjegličkoga statusa nije došlo do transformacije izbjeglica u građane, usprkos golemoj količini pružene inozemne pomoći, već se izbjeglički status transgeneracijski prenosi s koljena na koljeno.

Poučena iskustvima primanja pomoći za vrijeme Domovinskoga rata i nakon njega, Hrvatska kao nova zemlja donatorica, službeno od 2011., prilikom oblikovanja i provedbe politike razvojne suradnje nastoji ne ponavljati greške donatora. Iz vlastitoga iskustva naučili smo kako je neprihvatljivo slijepo nametanje "inozemnih" rješenja, bez razumijevanja složenosti i posebitosti domaćega razvojnog konteksta

Međunarodni crveni križ izvješćivao je kako su brojke o palestinskim izbjeglicama nepouzdana iz sljedećih razloga: u izbjegličke kampove registriralo se lokalno stanovništvo u Libanonu i Jordanu, kao i lokalni beduini, a neki su se dodatno prijavljivali s imenima mrtvih osoba ili u više kampova. Ovo postavlja pitanje legitimnosti statusa palestinskih izbjeglica u susjednim zemljama koje nikada nisu kročile u Izrael.

Status "vječite" žrtve palestinskih izbjeglica, kojom prvenstveno manipuliraju političari Palestinske samouprave, najviše šteti njihovome stanovništvu. Isticanjem i nametanjem statusa žrtve i osjećaja bespomoćnosti, oduzima i umanjuje im se mogućnost razvoja vlastitih sposobnosti, izgradnje samopouzdanja u vlastite snage te razvoj svijesti o posljedicama i odgovornosti za vlastite postupke.

Naglašavanjem statusa žrtve, palestinski političari pokušavaju skinuti odgovornost za dobro upravljanje zemljom sa sebe, a krivnju prebaciti na izraelske vlasti koje su u različitim područjima upravljanja dokazale svoje kvalitete. Donatori bi uz potporu civilnoga društva trebali pronaći učinkovitije mehanizme za poticanje palestinskih dužnosnika na pridržavanje načela i prakse dobrog upravljanja, poštivanja zakona i, što je najvažnije, osiguranja mira, što bi bio važan korak naprijed. Donatori odbijaju shvatiti kako bi izbjeglički status postao suvišan kada bi se suzdržali od potpomaganja u održavanju statusa palestinske žrtve. Donacije i poniženje idu ruku pod ruku: primatelj ovisi o donatoru, ali ga mrzi zbog te ovisnosti i njome je ponižen (Israeli, 2014: 27).

Eksploatacija palestinske žrtve koju provode međunarodni mediji, s ciljem pobuđivanja suosjećanja i osjećaja krivnje kod

građana razvijenih zemalja, često pridonosi prikupljanju značajnih financijskih sredstava; što kod palestinskih političara, osim optužbi za korupciju, nije polučilo značajnije pomake s ciljem poboljšanja opće kvalitete života vlastitog stanovništva. Međunarodni mediji izvješćivali su o Hamasovoj zlouporabi pomoći Europske unije namijenjene obnovi infrastrukture u Gazi za izgradnju podzemnih tunela namijenjenih izvođenju terorističkih napada na Izrael, kupovinu oružja te isplatu plaća osuđenim teroristima (Harkov, 2014; Palwatch.org, 2016; v. također Mfa.gov.il, 2014). Ministarstvo za međunarodni razvoj Ujedinjenog Kraljevstva (DFID) naložilo je istragu oko objave da britansku pomoć namijenjenu za plaće službenicima u Gazi Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO) koristi za isplate plaća teroristima. Uz to, naložili su zamrzavanje oko 30 milijuna američkih dolara ili oko jedne trećine ukupne britanske pomoći namijenjene Palestinskoj samoupravi (Black, 2013; Wood i Craven, 2016).

Perspektiva partnera

Pored već spomenutih pogrešaka zapadocentričnog pristupa (projekcija zapadnih vrijednosti bez razumijevanja vrijednosnog sustava primatelja pomoći te pretjerano naglašavanje materijalističke dimenzije pomoći), sljedeći izazov razvojne suradnje jest izvrnuto razumijevanje njezine glavne nakane kod primatelja pomoći. Ovo je posljedica razlika u svjetonazorima, ali i u važnosti razumijevanja kako naši partneri percipiraju razvojnu pomoć koja dolazi sa Zapada. Tijekom priprema za organizaciju Donatorske konferencije o Afganistanu u Bruxellesu, 4. do 5. listopada 2016., predsjednik Islamske Republike Afganistan Mohamed Ašraf Gani ocijenio je kao ključan pozitivan rezultat zapadne razvojne pomoći to što je potaknula afganistansko stanovništvo potražiti bolje ekonomske mogućnosti na Zapadu. Ovo izvrnuto razumijevanje razvojne suradnje kod primatelja pomoći u potpunosti je suprotnosti s njezinom primarnom nakanom, a to je stvoriti preduvjete za kvalitetan život i razvoj stanovništva u vlastitoj zemlji, a ne njezino napuštanje. Dodatno, time se smanjuju složeni rizici koje obuhvaćaju velike migracije, kako za zemlje porijekla koje zbog gubitka stanovništva gube potencijal za daljnji razvoj, tako i za krajnja odredišta u kojima predstoji izazov integracije u lokalnu kulturu. Obveza je zapadnih zemalja što prije pronaći odgovor na ove "konceptualne probleme u shvaćanju". U protivnome, umjesto usmjerenja službene razvojne pomoći u zemlje u razvoju, ona će, zbog nezaustavljive bujice migranata, biti potrebna u zapadnim zemljama, primarno u zemljama srednjega dohotka.

Poučena iskustvima primanja pomoći za vrijeme Domovinskoga rata i nakon njega, Hrvatska kao nova zemlja donatorica, službeno od 2011., prilikom oblikovanja i provedbe politike razvojne suradnje nastoji ne ponavljati greške donatora. Iz vlastitoga iskustva naučili smo kako je neprihvatljivo slijepo nametanje "inozemnih" rješenja, bez razumijevanja složenosti i posebitosti domaćega razvojnog konteksta. Usprkos njihovoj dobronamjernosti i prvenstveno zbog neznanja, "inozemna" rješenja su se uglavnom pokazala više štetna i remetilačka, nego što su bila korisna i primjenjiva. Isto tako, ako namjere primatelja pomoći nisu iskrene i ako ne postoji odlučnost za

ulaganje puno truda u razumijevanje domaćega konteksta, teško je ostvariti napredak.

Potaknuti načelom humanosti, vrijedno je razumjeti upozorenje Mirjane Kasapović: "Prije holokausta Židovi su bili među vodećim zagovornicima ideja prosvjetiteljstva i sekularnog humanizma. Nakon holokausta Židovi su postali oprezniji, a optimizam i vjera u prirodnu dobrotu ljudi zamijenili su realizam i odlučnost u preživljavanju" (Kasapović, 2016: 161). Ostaje nam vidjeti hoće li, analogno tome, Zapad postati nova žrtva svoje tvrdoglave i isključive politike sekularnoga humanizma, lakovjerne humanosti, popuštanja i pacifizma te ignorantskoga negiranja korijenskih uzročnika sukoba.

Uzroci sukoba

Brojni analitičari prepoznaju siromaštvo, nezaposlenost i neobrazovanost kao korijenske uzroke nasilja i terorizma. Ako se radi o takvim uzrocima sukoba, razvojna suradnja u obliku koji je započeo nakon završetka Drugog svjetskog rata s Marshallovim planom i obnovom poslijeratne Europe može polučiti rezultate u cilju povećanja materijalnoga blagostanja. Međutim, i ovdje trebamo biti oprezni i razumjeti kako razvojna pomoć koju pružaju zemlje donatorice često pridonosi ostvarivanju vlastitih interesa i zadovoljavanju taština, od čega siromašni nemaju značajnije razvojne koristi (Easterly, 2014).

Ako se ograničimo samo na materijalne, odnosno socioekonomske uzroke, kako bismo objasnili djelovanje Al-Kaide i njezinoga vođe Osame bin Ladena, koji potječe iz ugledne i bogate obitelji? Slično tome, jesu li nezaposlenost, siromaštvo i neobrazovanost uzroci toga što je briselski kvart Molenbeek3 postao džihadistički epicentar u srcu Europe? Nije li možda glavni uzrok radikalizacije stanovništva salafistička4

Važno je prepoznati kako zapadne zemlje nedovoljno poznaju povijesni, kulturni i vjerski kontekst Bliskog istoka, bez čega nije moguće razlikovati propagandu od činjenica koja služi kao sredstvo za ostvarivanje političke platforme te dati pouzdan odgovor o korijenskim uzrocima sukoba

propaganda vjerskih ekstremista, koja posljedično generira neobrazovanost, nezaposlenost i siromaštvo? Važno je razlikovati propagandu od ispravnoga tumačenja primarnih izvora te imati na umu kako se u primarnim izvorima islama nigdje ne naređuje počinjenje terorizma ili ubojstva, niti se razmatraju nehotična ubojstva promatrača (Lewis, 2004: 39). Stoga ne smijemo prestati tragati i razlučivati propagandu od činjenica, tj. broj 29 - ožujak 2017.

krivotvorina od ispravnih tumačenja primarnih vjerskih izvora i teoloških kanona.

Indikatori Ujedinjenih naroda i Svjetske banke upozoravaju kako arapske države sve više zaostaju u otvaranju radnih mjesta, obrazovanju, tehnologiji i proizvodnosti. Kombinacija niske proizvodnosti i visoke stope rođenih, pridonosi nestabilnosti u ubrzanome rastu nezaposlenih i frustriranih mladih ljudi (Lewis, 2004: 114).

Nasuprot tome, čini mi se prilično pojednostavljenim tražiti korijenske uzročnike sukoba u jednodimenzionalnome tumačenju materijalnih uzroka te "smatrati kako će porast životnog standarda dovesti do smanjene razine neprijateljstava" (Havel, 2012: 11).

Ostali uzroci

Ljudska priroda pored materijalnoga obuhvaća i duhovnu dimenziju stvaranja, djelovanja, ali i razaranja. Ako kao uzrok nasilju prepoznamo nepismenost, možemo li zaključiti kako je vjerojatnost izbijanja sukoba u Izraelu, u kojemu u prvoj polovici prošlog stoljeća nije bilo nepismenih ljudi, manja od Afganistana u kojem je stopa nepismenosti iznosila 70 posto? Brzopleti odgovor bio bi potvrđan, zaključujući kako se vjerojatnost sukoba povećava razmjerno stupnju nepismenosti u nekome društvu. Ovaj odgovor je površan te zahtjeva dublju analizu.

Prilikom analize uzroka sukoba važno je uzeti u obzir sveobuhvatni povijesni, kulturni i vjerski kontekst te proučiti pozadinu političkih platformi koje pod krinkom religije ili ideologije potiču mržnju, laži i nasilje kao sredstva za ostvarivanje političkih ciljeva, što za posljedicu donosi siromaštvo, nepismenost, neobrazovanost i druge indikatore nerazvoja.

Važno je prepoznati kako zapadne zemlje nedovoljno poznaju povijesni, kulturni i vjerski kontekst Bliskog istoka, bez čega nije moguće razlikovati propagandu od činjenica koja služi kao sredstvo za ostvarivanje političke platforme te dati pouzdan odgovor o korijenskim uzrocima sukoba. Zbog toga je izuzetno važno poticati znanstvena istraživanja kojima bi se razotkrile složenosti i slojevitosti bliskoistočnoga prostora.

Provedba hrvatskih razvojnih projekata na Bliskome istoku

Hrvatska je do sada provodila razvojne i humanitarne projekte u Afganistanu, Jordanu i Palestinskoj samoupravi, dok su projekti provedeni u Iraku, Siriji i Turskoj bili naglašeno humanitarne naravi.

Najbogatije iskustvo prikupljeno je kroz provedbu projekata u Afganistanu, gdje je od 2006. do 2016. godine proveden 71 projekt, za koje je izdvojeno oko 7 milijuna američkih dolara. Ključan preduvjet za ostvarivanje razvojnih rezultata jest trinaestogodišnje sudjelovanje hrvatskih oružanih snaga u Afganistanu čime je iniciran koncept 3D (*Defense – Diplomacy – Development*), koji usklađuje djelovanje obrane, diplomacije i razvoja. Projekti su uglavnom bili usmjereni na obrazovanje djece, s naglaskom na djevojčice, za koje su izgrađene i opremljene osnovna i srednja škola, omogućujući obrazovanje za 850 djece; izgrađen zaštitni zid oko srednje škole za djevojčice;

opremljena namještajem osnovna škola za 400 djevojčica; izgrađena i opremljena knjižnica s 2 000 knjiga za uporabu 5 000 djece; osigurani su školski obroci za 560 000 djevojčica i njihove obitelji, potičući tako njihov odlazak u školu. U području zaštite zdravlja majki i novorođenčadi izgrađen je dom zdravlja za 23 000 stanovnika, obučeni su predstavnici ministarstva javnoga zdravstva za istraživanje HIV-a među visokorizičnim skupinama, izgrađen je i centar za obuku primalja, čija je namjena pružanje usluga za osam do devet milijuna stanovnika. U području političkoga i gospodarskoga osnaživanja žena, pridoneseno je izgradnji sposobnosti ministarstva za ženska pitanja; osnažene su žene poduzetnice u proizvodnji meda, krojenju, šivanju te tkanju tepiha.

Ključan preduvjet za ostvarivanje razvojnih rezultata jest trinaestogodišnje sudjelovanje hrvatskih oružanih snaga u Afganistanu čime je iniciran koncept 3D (*Defense – Diplomacy – Development*), koji usklađuje djelovanje obrane, diplomacije i razvoja

Projekti u Palestinskoj samoupravi započeli su 2009. godine na sporadičnoj i kratkoročnoj osnovi, dok od 2013. godine bilježe tendenciju povećanja u broju i sektorskoj raznovrsnosti. Većina razvojnih projekata usmjerena je na zaštitu zdravlja majki i djece te pružanje osnovnih javnih usluga. Tako je, primjerice, u 2013. godini proveden projekt usmjeren na potrebe majki i novorođenčadi, kroz opremanje kirurške dvorane za hitne medicinske intervencije u bolnici u gradu Tulkaremu.⁵ Projekt u vrijednosti od 94 500 američkih dolara uključivao je provedbu postupka javne nabave za palestinsku bolnicu, uz hrvatski nadzor kao donatora. Također, u razdoblju od 2013. do 2015. u Hrvatskoj je provedena zdravstvena rehabilitacija 11 palestinske djece s poteškoćama u disanju u vrijednosti od oko 730 000 kuna. Projekt je dodatno uključio obuku palestinskih liječnika i medicinskih koju je provelo hrvatsko medicinsko osoblje. Zahvaljujući ovome projektu, zdravstveno stanje djece značajno je poboljšano.

Jordan je kao politički jedna od najstabilnijih država Bliskoga istoka prepoznat kao partnerska zemlja hrvatske razvojne suradnje. Suradnja je inicirana 2013. godine kroz obuku hrvatskih stručnjaka u području protuminskoga djelovanja, dijalog države i civilnog društva te pružanje pomoći za sirijske izbjeglice. Na inicijativu jordanskoga centra za razminiranje pokrenuti su projekti obuke u području uklanjanja eksplozivnih ostataka rata. Provedena je i obuka o opasnostima od mina i neeksplozivnih ubojitih sredstava za sirijske izbjeglice. Vrijednost ovih projekata iznosila je 694 628 kuna.

U relativno kratkom razdoblju hrvatskoga razvojnog djelovanja na Bliskom istoku možemo ocijeniti kako je, budući da se radi o jednome od najnesigurnijih područja u svijetu, ključan preduvjet za pokretanje razvojne suradnje – stvaranje sigurnoga okruženja. Nadalje, uzimajući u obzir optužbe za zlouporabe strane pomoći, važno je zahtijevati rigorozan i precizan sustav nadzora. Ako se zlouporabe dokažu, nužno je uskratiti daljnju pomoć.

Zaključak

Stabilnost i sigurnost su ključni preduvjeti razvoja. U područjima koja nisu pogođena sukobom i u kojima se razvoj može mjeriti u materijalnim kategorijama, zapadni koncept razvojne pomoći može pridonijeti smanjivanju ekstremnoga siromaštva, otvaranju novih radnih mjesta, podizanju životnog standarda i slično. Međutim, u područjima pogođenima sukobom takav koncept razvojne pomoći, bez djelovanja na uzročnike sukoba, lako može postati kontraproduktivan, kako za davatelje, tako i za primatelje pomoći. Za donatore pružanje materijalne pomoći bez rješavanja korijenskih uzročnika sukoba postaje upitno, budući da u sljedećem sukobu materijalna infrastruktura biva uništena. Za primatelje, usmjeravanje na materijalnu pomoć bez djelovanja na uzroke nasilja i sukoba potiče ovisnički odnos i perpetuira status žrtve, koji pak nadalje produbljuje frustracije, siromaštvo i nazadovanje.

Želimo li postaviti zdrave temelje i preduvjete za ostvarenje smislene razvojne suradnje u područjima pogođenima sukobom, potrebno je ulagati u znanstvena istraživanja koja će na multidisciplinarnoj osnovi, primjenjujući empirijsku metodologiju, pridonijeti utvrđivanju činjenica o korijenskim uzročnicima sukoba. Utvrđivanje činjenica o korijenskim uzročnicima sukoba pridonosi suzbijanju političke i vjerske propagande, ideologija i povijesnih krivotvorina. Dodatni preduvjeti kvalitetne razvojne suradnje su razumijevanje različitih perspektiva i odnosa.

Razvojnu paradigmu nakon Drugoga svjetskog rata, prema kojoj uzroke sukoba treba tražiti u siromaštvu, neobrazovanosti ili pak klimatskim promjenama, zasigurno je potrebno nadići. Bez razumijevanja složenoga povijesnog, kulturnog i religioznog konteksta razvojnih partnera, Zapad postaje sudionik perpetuiranja ovisnosti o pomoći i podržavanja statusa žrtve, udaljavajući se tako od deklarirane želje za izgradnjom partnerskih odnosa. Hrvatska kao mlada država donatorica ima priliku učiti na greškama tradicionalnih donatora te mudro odabrati vlastite prioritete.

Na putu razumijevanja uzroka sukoba i nerazvoja, donatori imaju ulogu učitelja i učenika. Pri tome širimo naš um i srce, uzdižemo se iznad vlastitih taština, a za nagradu vidimo i razumijemo više. Na tome putu, važno je ulagati u istraživanje širega razvojnog konteksta te pronalazak vjerodostojnih partnera za izgradnju dugoročnih odnosa.

Bilješke

- 1 Skupina G77 najveća je međuvladina organizacija zemalja u razvoju unutar Ujedinjenih naroda, koja omogućava zemljama Juga artikulirati i promicati njihove gospodarske

interese, osnažiti pregovaračke pozicije o važnim međunarodnim ekonomskim pitanjima te promicati suradnju za razvoj na relaciji Jug-Jug. Predvodi ju Kina, kao brzorastuće gospodarstvo, a zanimljivi su izuzeci zemlje poput Bosne i Hercegovine koja spada u kategoriju zemalja srednjeg dohotka ili Ujedinjeni Arapski Emirati koji su članica Odbora za razvojnu pomoć OECD, foruma koji okuplja najveće donatore u svijetu.

- 2 *Agenda iz Adis Abebe*, usvojena u srpnju 2015, pored službene razvojne pomoći kao sredstva za provedbu razvoja navodi opozreživanje, trgovinu, tehnologiju i znanost, znanje i sposobnosti i dr.
- 3 Molenbeek je četvrt u Bruxellesu iz kojeg su potekla trojica terorista koji su ubili preko stotinu ljudi u napadima u Parizu 13. studenog 2015. Njegovi stanovnici izvršili su samoubilački napad u zračnoj luci i u postaji podzemne željeznice u Bruxellesu.
- 4 Salafizam je ultrakonzervativna sekta nastala iz sunitskog islama, čiji se članovi teže identificirati s onim što smatraju karakterističnim za prve muslimane. Najekstremniji pripadnici ove sekte su, slijedeći svoje tumačenje džihada, izvodili samoubilačke terorističke akcije. Godine 2014. članovi ove sekte proglasili su takozvanu Islamsku državu na području Sirije i Iraka, proganjajući i ubijajući sve koje su vidjeli kao "nevjernike" (kršćane, jezide), kao i one muslimane koji se nisu slagali s njihovim tumačenjem islama. Danas je taj pojam skoro u potpunosti povezan s islamskim fundamentalistima. Pojam "salafisti džihadisti" se vrlo čvrsto povezuje s Osamom bin Ladenom i Al-Kaidom, budući da Osama bin Laden opravdanje i povod svog djelovanja crpio je upravo iz salafizma.
- 5 Ovaj se grad nalazi na samoj granici prema Izraelu, na sjeverozapadu Zapadne Obale, blizu izraelskog grada Netanye.

Literatura

- Black, Edwin (2013) How British and American aid subsidises Palestinian terrorism. *The Guardian* 11. studenoga. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/nov/11/british-american-aid-subsidises-palestinian-terrorism> Pristupljeno 14. veljače 2017.
- Bush, George Wilhelm (2010) *Decision Points*. New York: Crown Publishers.
- Easterly, William (2014) Western vanities that do little to help the world's poor. *Financial Times* 24. siječnja. <https://www.ft.com/content/bd429b84-842b-11e3-9903-00144feab7de> Pristupljeno 14. veljače 2017.
- Harkov, Lahav (2014) German MEP: EU aid could fund Hamas terror tunnels. *The Jerusalem Post* 12. studenoga. <http://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/German-MEP-EU-aid-could-fund-Hamas-terror-tunnels-381546> Pristupljeno 14. veljače 2017.
- Havel, Boris (2012) *Religijski čimbenik Arapsko-izraelskog sukoba*. (neobjavljena doktorska disertacija) Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Israeli, Raphael (2014) *Hatred, Lies and Violence in the World of Islam*. New Brunswick i London: Transaction Publishers.
- Kasapović, Mirjana (2016) Palestina. U: Kasapović, Mirjana (ur) *Bliski istok: politika i povijest* (str. 261-311) Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Lapaš, Davorin (2008) *Međunarodnopravna zaštita izbjeglica*. Zagreb: Hrvatski pravni centar.
- Lewis, Bernard (2002) *What Went Wrong? The Clash Between Islam and Modernity in the Middle East*. New York: Oxford University Press.
- Lewis, Bernard (2004) *The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror*. New York: Random House Trade Paperbacks.
- Lulić Grozdanoski, Natali (2015) Razvojna suradnja na Bliskom istoku: preduvjeti, izazovi i mogućnosti za izgradnju razvojnog partnerstva. *Političke analize* 6 (23): 36-43.
- Mfa.gov.il (2014) Behind the headlines: Hamas' terror tunnels. <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Issues/Pages/Hamas-terror-tunnels.aspx> Pristupljeno 14. veljače 2017.
- Palwatch.org (2016) Europe funds terror and hate promotion <http://www.palwatch.org/main.aspx?fi=520> Pristupljeno 14. veljače 2017.
- Unrwa.org (2017) Who we are. <https://www.unrwa.org/who-we-are>. Pristupljeno 14. veljače 2017.
- Wood, Mark i Craven Nick (2016) Revealed, how UK aid funds TERRORISTS: After yet more budget cuts, another £12bn of your taxes are being splurged on foreign hand-outs for militants, killers, Palestinian palaces and jobs that don't exist. *Mail Online* 27. ožujka. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3510827/Revealed-UK-aid-funds-TERRORISTS-budget-cuts-12bn-taxes-splurged-foreign-hand-outs-militants-killers-Palestinian-palaces-jobs-don-t-exist.html> Pristupljeno 14. veljače 2017. ■